

Prof. zw. dr hab. Hanna Komorowska
SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Recenzja pracy doktorskiej mgr Katarzyny Moreny
“The motivation of academics to learn foreign languages in the context of
professional activity”.

Dysertacja doktorska mgr Katarzyny Moreny “The motivation of academics to learn foreign languages in the context of professional activity”, licząca 182 strony, składa się z tabeli skrótów, wprowadzenia, sześciu rozdziałów, bibliografii o ponad dwustu pozycjach, aneksów, które uzupełniają informacje zawarte w części badawczej dysertacji oraz streszczenia.

Praca dotyczy tematyki, której nie poświęcono dotąd w Polsce badań empirycznych, a znikome są - jak dotąd – badania w tym zakresie na świecie. Problematyka ta jest przy tym niezwykle istotna społecznie, dotyczy bowiem roli znajomości języka obcego i postaw wobec niego w środowisku pracowników badawczych, badawczo-dydaktycznych i dydaktycznych uczelni wyższych.

Praca składa się z dwóch równych części - trzy pierwsze rozdziały stanowią część teoretyczną pracy, trzy następne zaś należą do części empirycznej.

Rozdział I poświęcony został podstawowym elementom pracy naukowej, którymi jest działalność badawcza i działalność dydaktyczna, które to aspekty Autorka omawia od strony motywacji nauczycieli akademickich do podejmowania tych aktywności, jak też motywacji do dalszego rozwoju zawodowego, nie pomijając innych aspektów sfery afektywnej, jakie się z tym wiążą.

Rozdział II poświęcono polityce językowej Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem polityki w odniesieniu do szkolnictwa wyższego. Autorka analizuje tu dane płynące

z Eurobarometru, a także założenia leżące u podstaw Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (CEFR). Obszernie omawia też zagadnienia mobilności, w tym mobilność w ramach programu ERASMUS + i rolę języka angielskiego w tym obszarze. Szczególną uwagę poświęca również postawom pracowników naukowych wobec języka angielskiego jako języka dydaktyki, pracy naukowej i działalności publikacyjnej.

Rozdział III Autorka poświęciła w całości teorii motywacji SDT Deciego i Ryana i zastosowała ją do analizy motywacji do działalności badawczej i dydaktycznej oraz motywacji do nauki języka obcego, zaprezentowała w nim również polską adaptację narzędzia pomiaru motywacji.

Rozdział IV, V i VI stanowią część empiryczną dysertacji, przy czym pierwszy z nich, to znaczy rozdział IV prezentuje metodologię pracy badawczej, a dwa następne prezentują jej wyniki na podstawie analiz ilościowych (rozdział V) i jakościowych (rozdział VI), prowadzonych na materiale uzyskanym w toku badań.

Dysertację kończy obszerna bibliografia oraz aneksy, prezentujące narzędzie badawcze oraz tabelę wyników wraz z tabelą samooceny CEFR.

Plusy recenzowanej dysertacji są znaczne. W swej pracy Autorka wykazuje się:

- dobrą znajomością obszernej literatury pedagogicznej, psychologicznej i socjologicznej,
- umiejętnością przełożenia teorii na działalność badawczą,
- umiejętnością adaptacji istniejących narzędzi badawczych oraz
- umiejętnością pozyskiwania wartościowych danych ilościowych i jakościowych.

Obok zalet pracy wymienionych powyżej, widzę też pewne niedociągnięcia recenzowanej pracy.

Co do struktury pracy – w zamysle i tytułach rozdziałów jest ona uzasadniona, logiczna i przejrzysta. Po przeczytaniu mam jednak pewne zastrzeżenia.

Pierwsze zastrzeżenie dotyczy wyodrębnienia rozdziału metodologicznego z uwagi na jego nieznaczny rozmiar (9 stron) i jego faktyczną przynależność do części badawczej pracy. Uważam, że korzystniej byłoby włączyć go do rozdziału o obecnym numerze piątym.

Drugie zastrzeżenie dotyczy liczby powtórzeń. Autorka stosuje znaną i uznaną trzyczęściową strukturę rozdziałów i podrozdziałów o typie zapowiedź treści, treść i streszczenie. Znaczna długość pierwszego i trzeciego z tych elementów w wielu miejscach daje w efekcie ustawiczne powtórzenia, które powodują zbędną monotonię, i które odbieram jako brak wiary Autorki w elementarny poziom inteligencji czytelnika. Dotyczy to również dyskusji w rozdziale VI, w której pojawiają się kolejne streszczenia rozdziału V, a w której zawarto też wiele informacji powtórzonych z części teoretycznej. Co więcej – pojawia się w nim wiele informacji dotyczących badań prowadzonych w innych krajach i na innego rodzaju próbach, które to informacje powinny być zawarte w części teoretycznej pracy, a nie pojawiać się dopiero w omówieniu rezultatów uzyskanych w badaniu własnym.

Co do treści części teoretycznej – mam tu sporo zastrzeżeń. Choć rozdział III został przygotowany bardzo starannie i wykazuje dobrą orientację w badaniach motywacji wyrastających z *self determination theory*, bo tylko jej jest poświęcony, to rozdziały I i II świadczą o powierzchowności, a niekiedy wręcz o ogromnych zaniedbaniach autorskich.

Informacje o motywacji są skąpe i dotyczą wyłącznie tej jednej, wybranej przez Autorkę teorii, choć w pracy tego typu część teoretyczna nie powinna odnosić do jednej tylko, jakkolwiek istotnej, szkoły myślenia o tym zagadnieniu, a w odniesieniu do motywacji teorii i szkół jest sporo. Brak też tym samym odniesień do istotnych dla tematu pracy odniesień do związków motywacji z sukcesem w osiągnięciu zamierzonych celów, w tym klasycznych podejść od *expectancy theory* przez *flow theory* do *motivational self system theory*. W omówieniu ogólnych kwestii motywacji do nauki języka obcego nazwiska tak podstawowe jak Dörnyei nie zasługują u Autorki na więcej niż wzmiankę w nawiasie, zawierającym kilka źródeł, a nazwiska takie jak Csizér czy MacIntyre w ogóle nie padają. Omówiono zaś z kolei problemy, choć też powierzchownie, jakie nie mają związku z celami przeprowadzonego badania, takie jak na przykład status języka angielskiego jako *lingua franca*, tym bardziej, że w dalszych częściach pracy pojawiają się określenia w rodzaju *native-like pronunciation*.

Najpoważniejsze jednak zastrzeżenia dotyczą rozdziału II. Autorka myli podstawowe organizacje europejskie oraz elementy ich struktury – miesza i myli Council of Europe w Strasbourgu, instytucję o 47 państwach członkowskich z European Commission i z the Council of the European Union, dwoma organami Unii Europejskiej, a dotyczy to nie pojedynczego miejsca, gdzie można by przypisać to brakom korekty, a całej treści rozdziału. Niesłusznie przypisuje Radzie Europy (Council of Europe) programy i dokumenty unijne – nie jest to pomyłka, bo wszędzie, w treści i w bibliografii, figuruje Council of Europe lub CoE. Z kolei Unii Europejskiej przypisuje zasługę wprowadzenia mobilności, którą Unia - owszem - znacznie poszerzyła, a co wprowadziła właśnie Rada Europy w szerokim programie wymian pedagogicznych, rozpoczętym zgodnie z zaleceniem ministrów jej państw członkowskich już w roku 1990. Synergia Rady Europy i Unii Europejskich nie stanowi argumentu, by odmówić Radzie Europy opracowania praktycznie wszystkich koncepcji edukacyjnych, które Unia Europejska, dzięki ogromnemu budżetowi, skutecznie później rozpropagowała i sfinansowała.

Tekst uważam ponadto za nieprecyzyjny; Autorka pisze o Unii Europejskiej w sposób sugerujący, że obejmuje wszystkie kraje Europy, co wynika z braku klarowności co do tego kiedy pisze o Europie, a kiedy o Unii Europejskiej. Nie jest w dodatku jasne, kiedy ma na myśli programy europejskie UE, a kiedy wszelkie programy funkcjonujące w szkolnictwie wyższym, do tego kiedy mówi o programach w całej Europie, a kiedy tylko o programach polskich, które z programami innych krajów Europy i Unią Europejską nie mają nic wspólnego (vide omówienie programu Fulbrighta).

Bibliografia jest bogata, choć niestaranna we wszystkich źródłach dotyczących dokumentów europejskich (vide uwagi wyżej). Widzę to też na przykładzie moich własnych publikacji – książka *Monolingualism – Bilingualism – Multilingualism* (Komorowska & Krajka) ukazała się w wydawnictwie Peter Lang w roku 2016, a nie 2017. Warto byłoby dodać źródła tam, gdzie są niezbędnie potrzebne, np. na stronie 73 („Empirical studies have been conducted in various fields...”).

Co do części empirycznej – Autorka jasno określiła w niej cel badania w krótkim rozdziale IV i właściwie dobrała metody badawcze. Co warte podkreślenia – weszła w kontakt z Kimberley Noels - autorką narzędzia, uzgodniła sposób jego adaptacji do warunków polskich i do tematyki swych badań. Badanie przeprowadzono w 10 uczelniach na terenie Krakowa, na próbie łącznie

593 osób. Dobór próby, a także przeprowadzenie badania charakteryzuje ogromna staranność. Starannie też dobrała metody statystyczne i bardzo dokładnie zaprezentowała rezultaty. Prezentacja wyników jest klarowna, a wnioskowanie logiczne i uzasadnione. Jakkolwiek pochwała z mojej strony sformułowana jest krótko, to jednak wartość rozdziału V pracy jest ogromna i to właśnie ten obszerny rozdział badawczy decyduje o mojej ogólnie pozytywnej opinii o dysertacji, pomimo licznych zastrzeżeń wymienionych w odniesieniu do części teoretycznej.

Zastrzeżenia moje budzi jednak rozdział VI, który - jak napisałam wyżej - nie stanowi dyskusji wyników, a w dużej mierze traktuje o sytuacji w innych krajach na przykładzie cudzych badań, zawierając przy tym wiele powtórzeń z poprzednich rozdziałów.

Praca jest ogólnie starannie zredagowana, napisana dobrym językiem, a potknięcia pojawiają się dość rzadko (np. strony 14, 39, 133, 208). Przykre, że dotyczą też języka polskiego - mowa np. o „ilości studentów” (str. 205). Niektóre błędy, pozornie korektorskie, świadczą jednak o niewiedzy: Autorka, pisząc w polskim streszczeniu „efekt Hawthorne’a”, zamiast „efekt Hawthorne” sądzi widocznie, że Hawthorne to badacz, podczas gdy chodzi o Hawthorne Works, zakłady o nazwie pochodzącej od miejscowości w Illinois, gdzie na prośbę Weston Electric Company prowadzono w fabryce, należącej do tej firmy, badanie, które ujawniło istotny problem metodologiczny. Nie umiem zdecydować, czy o niestaranności czy o niewiedzy świadczy stale i konsekwentnie w różnych częściach pracy używany przez Autorkę akronim „CERF” zamiast CEFR w odniesieniu do podstawowego dokumentu Rady Europy, na którym opierają się wszystkie egzaminy krajowe i międzynarodowe oraz wszystkie poziomy podręczników i kursów językowych. Tu jednak może to być kwestia korekty, gdyż formy CERF i CEFR pojawiają się wymiennie.

Pracy nie rekomenduję do druku jako całości z uwagi na problemy z rozdziałami I, II i VI, uważam jednak, że badanie własne (a więc treści z krótkiego rozdziału IV i wynikowego rozdziału V) warto opublikować w postaci artykułu.

Powyższe zastrzeżenia - choć niektóre z nich, np. dotyczące rozdziału II są poważne, nie podważają jednak mojej ogólnej opinii o wartości pracy, szczególnie zważywszy liczne jej

zalety wymienione przeze mnie wcześniej w niniejszej recenzji, a przede wszystkim zważywszy bardzo staranną część badawczą. Pracę uważam za interesującą, o dobrze uzasadnionej i niezwykle istotnej – bardzo rzadko poruszanej - problematyce, przygotowaną w oparciu o obszerną bibliografię, opartą na bardzo solidnych, bardzo starannie przeprowadzonych i omówionych badaniach empirycznych, a zarazem wnoszącą wkład w rozumienie sytuacji języka obcego w środowisku pracowników uczelni wyższych.

Podsumowując - ze względu na wymienione w niniejszej recenzji zalety przedstawionej mi do recenzji dysertacji doktorskiej, w postaci podjęcia trudnego, rzadko podejmowanego tematu i przeprowadzenia starannych i wartościowych badań empirycznych, które to zalety przeważają nad niekiedy poważnymi niedociągnięciami - stwierdzam, że rozprawa ta spełnia wymagania stawiane dysertacjom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie mgr Katarzyny Moreny do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Warszawa, 14.05.2021

prof. zw. dr hab. Hanna Komorowska